

Jack London: Tüzet rakni

Hidegen és szürkén virradt a hajnal, metsző hidegen és szürkén, mikor letért a Yukon mentén kanyargó főútról, és felkapaszkodott a magas parton, ahol alig látható, keveset taposott ösvény vitt keletnek, a sűrű fenyőerdőn keresztül. A part meredek volt, a tetején megállt, hogy kifújja magát, és - mintegy mentségül önmaga előtt - az órájára pillantott. Kilencre járt. A nap nem sütött, nyoma sem látszott a napnak, bár nem volt az égen egyetlen felhő sem. Tiszta idő volt, mégis mintha áttetsző fátyol fedné a világot, hajszálfinom homály derengett, ami onnan származott, hogy a nap nem állt fenn az égen. Ez azonban nem zavarta. Megszokta már, hogy nélkülözze. Néhány napja is elmúlt, hogy utoljára látta, és tudta, újabb néhány napba beletelik, míg a nyájas égítést felbukkan dél felől, hogy éppen csak pillantást vetve a láthatárra, ismét elmerüljön.

Visszapillantott a megtett útra. A Yukon egy mérföldnyi távolságban rejtőzött méternyi vastag jégkéreg alatt. A jeget ugyanilyen vastagságú hóréteg fődte. Makulátlan fehér volt az egész, a feltüremlett jégtorlaszok szelíd hullámvonalat formáltak rajta. Délnek és északnak, ameddig csak ellátott a szem, töretlen fehérség volt mindenütt, azt az egy sötét hajszálcsíkot kivéve, amely a fenyőborította szigetet megkerülve kanyargott, és kígyózott lefelé délnek, s kanyargott, kígyózott felfelé északnak, ahol eltűnt egy másik fenyőborította sziget mögött. Ez a hajszálcík volt az ösvény - a főút vonal -, amely ötszáz mérföld hosszan kanyarog dél felé a Csilkut-szorosig, Dyeáig, a tengerig; észak felé pedig elvisz a hetven mérföldre fekvő Dawsonig és tovább, ezer mérföldre egészen Nulatóig, végül St. Michaelig a Bering-tengernél, másfélezer mérföld távolságra.

De mindez - a titokzatos, távolba kígyózó ösvény, a naptalan, szürkellő égbolt, a roppant hideg, s az egész, háborzongatóan különös kép - nem volt rá hatással. Nem azért, mintha rég megszokta volna. Újdonsült jövevény volt a vidéken, csicsakó, és ez az első tele. Ott volt a hiba, hogy hiányzott belőle a képzelőerő. A mindennapi élet dolgaiban gyors volt és óvatos, de csak magukban a dolgokban; jelentőségük már nem ért el a tudatához. Ötven fok zérus alatt mindössze annyit számított neki, hogy kellemetlenül hideg van, semmi többet. Nem indította arra, hogy a maga esendő voltáról elmélyedjék, s arról, hogy a hőmérséklet szeszélyeinek alávetett teremtmény; s arra sem, hogy általánosságban magáról az emberi gyarlóságról töprengjen, amely a melegen és a hidegnek csak bizonyos szűk határai között engedi meg a létezését; s innen végül nem jutott el a következtetéseknek arra a pusztán valószínűségen alapuló területére sem, ahová a halhatatlanság és az embernek a világ-mindenségben elfoglalt helye tartozik. Ötven fok zérus alatt; metsző hideg; fájdalmat okoz, s egyujjas kesztyűjével, füles sapkájával, meleg mokasszinnal és vastag harisnyával kell védekezni ellene. Ötven fok zérus alatt öneki pontosan ötven fok volt zérus alatt. Hogy ezenfelül még valami egyéb is, az sosem fordult meg a fejében.

Mikor sarkon fordult, hogy indul, elgondolkozva köpött egyet. Éles, pattogó reccsenés hallatszott, ami meghökkentette. Újra köpött. És megint, még a levegőben, mielőtt a hóba hullhatott volna, a köpés reccsent egyet. Azt tudta, hogy mínusz ötvennél a köpés reccseni szokott a havon, de ez már a levegőben reccsent. Kétségtelenül hidegebb van még mínusz ötvennél is - hogy mennyivel, azt nem tudta. De nem is érdekelte a hőmérséklet. A Henderson-patak bal oldali ága mentén fekvő régi aranymosó helyre tartott, ahol a fiúk már várják. Ők átvágtak a vízvázasztón az Indián folyó vidékén, maga pedig a kerülő úton jött, hogy szétnézzen a Yukon szigetein, lesz-e a tavaszra kitermelni való szálfá. Hat óra tájban ér be a táborba; valamivel már sötétedés után, az igaz, de ott lesznek a fiúk, égni fog a tűz, s készen várja a meleg vacsora. Ami pedig az ebédjét illeti, kezét a zubbonya alól kidudorodó csomagra szorította.

Még az ingének is alája rejtette, zsebkendőbe csavarva, hogy a meztelen bőréhez simult. Ez volt az egyetlen mód, hogy megmentse a kétszersültet a megfagyástól.

A kétszersültre gondolva jólesően elmosolyodott, mindegyik szelet szalonnaszírral van átitatva, s mindegyiknek a felhasított belsejében egy-egy jókora szelet sült szalonna.

Eltűnt a hatalmas fenyőszálak sűrűjében. Harminc centiméter hó esett, mióta az utolsó szán végigment rajta, s örült, hogy szán nélkül van, könnyen mozog. Tulajdonképp nem is vitt egyebet a zsebkendőbe csavart elemőzsiánál. A hideg mindamelllett meglepte. Hideg van, az már igaz - állapította meg, ahogy dermedt orrát és pofacsontjait dörgölgette kesztyűs kezével. Meleg pofaszakálla volt, de az arcán göndörödő szőr nem védte a kiugró pofacsontokat és a mohó orrot, amely kihívóan döfött előre a fagyos levegőbe.

Az ember nyomán egy kutya ügetett, hatalmas, bennszülött, eszkimófajta, igazi farkaskutya, szürke bundás, és minden látható, vagy alkatbeli jele nélkül, hogy különböznék testvérétől, a vad farkastól. Az állat kedvetlen volt az iszonyú hideg miatt. Tudta, hogy ez nem utazásra való idő. Ösztöne biztosabb tájékoztatással szolgált, mint az embernek a maga emberi ítélete. A valóságban ugyanis nemcsak pusztán hidegebb volt, mint ötven fok zérus alatt; hidegebb volt mínusz hatvannál, még mínusz hetvennél is. Hetvenöt fok volt zérus alatt. A kutya mit sem tudott a hőmérőről. Az ember ismerte a nagy hideg jellemzőit, a kutyanak talán nem is volt tiszta képe erről. Megvolt azonban az ösztöne. Bizonytalan, de fenyegető veszedelmet érzett, s az érzés hatalmába kerítette, és arra készítette, hogy az ember sarkában oldalogjon, mohón, kérdően figyelje minden szokatlan mozdulatát, lesve, hogy mikor üt tábor, vagy keres menedéket, s rak tüzet. A kutya ismerte a tüzet, s vágyott rá, vagy legalább szeretett volna lyukat ásni a hóba, s összekuporodva felmelegíteni testével a levegőt.

Leheletének megfagyott párája finom jégpor alakjában a bundájára ülepedett, különösen állkapcsát, orrát és szempilláit fehérítette meg kristályosodó lélegzete. Az ember vörös szakálla és bajusza ugyancsak megfagyott, de keményebben, a lerakódásból jég képződött, és vastagodott minden forró, nedves lélegzeténél. Az ember még bagót is rágott, és a jégből keletkező szájkosár olyan mereven fogta az ajkait, hogy képtelen volt letisztítani az állát, amikor a bagólét kiköpte. Az eredmény az lett, hogy borostyánkő-színű és tömörségű kristályszakálla nőtt az álla körül. Ha elvágódik, ez apró szilánkokra törik, mint az üveg. De nem törődött ezzel a képződménnyel. Ez volt a bűnhődése mindenkinek, aki bagót rágott ezen a környéken, s ő már kétszer is volt kint hirtelen jött nagy hidegben. Egyik alkalommal sem volt olyan kemény a hideg, mint most, de emlékezett, hogy Hatvan Mérföldnél egyszer mínusz ötvenet, másszor pedig ötvenötöt mértek a szesz hőmérőn.

Néhány mérföldön át a folyóval párhuzamos erdősávon haladt tovább, átvágott egy széles, zombékos síkon, majd egy partoldalon leereszkedve keskeny patak fagyos medrébe jutott. Ez volt a Henderson-patak, s tudta, innen még tíz mérföld az elágazásig. Az órájára nézett. Tíz óra. Négy mérföldet haladt óránként, és kiszámította, hogy az elágazást fél egyre érheti el. Elhatározta, hogy ezt a teljesítményt ebédjének elfogyasztásával fogja megünnepelni.

Mikor ruganyos léptekkel nekivágott a patakmedernek, a kutya kelleetlenül, behúzott farokkal ismét a nyomába szegődött.

A régi szánösvény nyoma tisztán látható volt, bár csaknem kétarasznyi hó lepte el az utolsó szántalpak barázdáit. Egy hónapja már, hogy nem járt ember a néma patakmederben. Rendületlenül törtetett tovább. A gondolkodás nemigen volt szokása, s akkor éppenséggel nem is volt mire gondolnia, kivéve, hogy majd az elágazásnál megebédel, s hatra ott lesz a táborban a fiúkkal. Nem volt kihez szólania; s ha akad is, lehetetlen volna a beszéd, a jégformálta szájkosár miatt, így hát csak rágta tovább a bagót, és növesztette a borostyánkőszakállt.

Hébe-hóba felötlött benne a gondolat, hogy nagyon hideg van, s hogy ilyen hidegben még sosem volt része. Kesztyűs keze fejével menet közben meg-megdörzsölgette arccsontját és az orrát. Gépiesen tette ezt, kezét változtatva. De dörzsölhette, mert abban a pillanatban, hogy abbahagyta, arccsontja érzéketlenné vált, s a következő percben az lett az orra hegye is. Bizonyosra vette, hogy megfagyott az arca; tudta ezt, s fájdalmas megbánást érzett, amiért nem gondoskodott orrvédőről, olyanról, amelyet Bud szokott viselni nagy hidegek idején. Az ilyen orrvédő betakarja és megvédi a pofacsontot is. De hát végül is nem sokat számít az egész. Mi az a megfagyott arc? Kicsit fájdalmas, és kész; nem komoly dolog.

Gondolattalan fejjel, de éberem vigyázva ment, és figyelte a patakmeder változásait, hajlásait és kanyarodóit, a fatorlaszokat, s jól megnézte, hová teszi a lábát. Az egyik kanyarnál egyszer csak visszahőkölt, mint a megriadt ló, letért eddigi útjáról, s néhány lépésnyire visszament az ösvényen. A patak, tudta, fenéig keményre van fagyva - ebben a sarki télben nem marad víz egyetlen patakban sem -, de tudta azt is, hogy a domboldalon források bugyognak elő, és vizük a hó alatt a patak jegének felszínén folyik tova. Tudta, hogy még a legnagyobb hidegek se fagyasztják be ezeket a forrásokat, és tisztában volt a veszélyükkel is. Csapdák ezek. Egész tavacsákat formálnak a hó alatt, néha pár centiméter, olykor meg méternyi mélyek. Néha csak bőrvékonyaságú jég fedi őket, szépen letakarva hóval. Néha meg jég- és vízrétegek váltakoznak rajtuk egymás felett, s aki felül beszakad, egymás után töri át a rétegeket, s néha derékig megáztatja magát.

Ezért hőkölt vissza olyan rémülten. Érezte, hogy a talaj enged a lába alatt, s hallotta a jégbőr ropogását. Bajos és veszedelmes, ha ilyen időben vizes lesz a lába. Ha mást nem, de feltétlen késedelmet jelent, mert meg kell állnia, s tüzet kell raknia, hogy annak melegénél vesse le és szárítsa vizes harisnyáját és mokasszinját. Álldogált, s a patakmedret meg a partot tanulmányozta, és arra a megállapításra jutott, hogy a víz jobb felől ered. Egy darabig tűnődött, orrát és arccsontját dörzsölgette, majd elkanyarodott bal felé. Óvatosan lépegetett, minden lépés előtt próbálgatva a talajt. Mikor túljutott a veszélyen, friss bagót kotort elő, s újra négy mérföldes sebességre gyorsított.

A következő két órában számos hasonló csapdát került el. A rejtett víztócsák felett többnyire horpadt és cukorszerű volt a hó, jelezte a veszélyt. De aztán megint csaknem rálépett egyre; máskor meg veszélyt gyanítva a kutyát kényszerítette maga elé. A kutyának nem akaródzott előremenni. Hátramaradt, egészen addig, míg előre nem lódította, akkor gyorsan átlábalt a fehér, töretlen felületen. Hirtelen azonban beleszakadt, oldalvást kievickélt, s eliszkol szilárdabb talajra. Mellső és hátsó lába vizes lett, s a rajta maradt víz csaknem azonnal jéggé dermedt. Igyekezett gyorsan lenyalogatni lábáról a jeget, majd leült a hóba, s harapdálni kezdte, ahol a lábujjai közé fagyott. Az ösztöne diktálta ezt. Ha otthagyja a jeget, kimarjul a lába. Nem tudott erről. Csupán engedelmeskedett a titokzatos sugalmazásnak, amely lényének mélyéből tört elő. Az ember azonban, aki ítéletet alkothatott a tárgyról, tudta ezt, s kesztyűjét lehúzva jobb kezéről, segítette a kutyának eltávolítani a jégdarabokat. Ujjait tán csak egy percre hagyta szabadon, s elképedt, hogy máris megbénította őket a fagy. Bizony hideg van. Felrágatta a kesztyűt, s karjával vadul csapkodni kezdett keresztbe a mellén.

Tizenkét óra tájban lett a legvilágosabb. A nap azonban messze járt téli útján dél felé, s nem tisztította meg a látóhatárt. Majd az egész földgolyó ott állt a nap meg a Henderson-patak között, ahol az ember délben tiszta ég alatt haladt, és nem vetett árnyékot. Fél egykor, percre pontosan, elérte a patak elágazását. Meg volt elégedve gyorsaságával. Ha tovább is tartani tudja, hatra a fiúknál lehet. Kigombolta a zubbonyát, az ingét, s előszedte az ebédjét. Mindez negyedpercre se tartott, mégis, e rövid idő alatt a bénulás átjárta a csupasz ujjakat. Nem húzta vissza a kesztyűt, ehelyett ujjait tucatszor erősen a lábához ütögette. Aztán leült enni egy hófedte fatörzsre. Az ütögetést követő fájdalom oly hamar elnémult az ujjában, hogy elcsodálkozott. Nem jutott hozzá, hogy egy falásnyit harapjon a kétszersültből. Újra ütögetni

kezdte az ujjait, aztán visszadugta a kesztyűbe, s a másik kezét szabadította ki, hogy azzal egyék. Le akart harapni egy falatot, de a jégszájkosár nem hagyta. Elfelejtette, hogy tüzet rakjon, s annál olvassza le. Kuncogott tulajdon döreségén, s miközben kuncogott, érezte, amint a bénulás a csupasz ujjakba kúszik. Azt is tapasztalta, hogy a szűrés, amit akkor kezdett érezni lábujjaiban, amikor leült, már múltóban is van. Nem tudta, lábujjai vajon felmelegedtek vagy megdermedtek-e. Megmozgatta őket a mokasszinban, s rájött, hogy megdermedtek.

Felrántotta a kesztyűjét, és felállt. Kissé megrémült. Fel-alá topogott, míg a szűrő fájdalom visszatért a lábába. Bizony hideg van - ezt gondolta. A kénpataki vén alaszakai ember igazat mondott, mikor arról beszélt, micsoda hidegek vannak néha erre felé. S ő akkor kinevette! Ebből az következik, hogy az ember sose legyen olyan biztos a dolgában. Semmi kétség, igazán hideg van. Fel-alá járkált, dobbantott, karjával csapkodott, míg a felfrissülő vérkeringés megnyugtatta. Akkor gyufát kotort elő, és nekilátott tüzet rakni. A bozótból, ahol az áradás tavasszal alkalmas gallyakat hordott össze, megszedte a gyújtósnak valót. Gondos munkával apró, majd ropogó nagy tüzet rakott, s előlött leolvasztotta szájáról a jeget, és elfogyasztotta kétszersültjét. Pillanatnyilag kifogott az úrbéli fagyon. A kutya megörült a tűznek, elnyújtózott mellette, elég közel, hogy a meleg átjárja, de kellő távolban, nehogy megpörkölje magát.

Evés végeztével kényelembe helyezkedett, és egy pipa dohányt engedélyezett magának. Aztán felhúzta kesztyűjét, füles sapkáját gondosan fülére igazította, s nekivágott a patakmeder bal oldali ágában kanyargó ösvénynek. A kutya ímmel-ámmal kelt fel a tűztől, és sóvárogva sandított vissza. Ez az ember nem ismer hideget. Talán az őseinek minden nemzedéke is érzéketlen volt a hideg iránt, az igazi hideg iránt. Nem így a kutya; minden őse ismerte a hideget, s ő örökölte ezt az ismeretet. És tudta, hogy nem jó szabadban járni ilyen félelmes hidegben. Ilyen időben kényelmesen befészkelődve a hóban kell feküdni egy lyukban, s várni, míg felhő takarja el a távoli űrt, amely ezt a hideget küldte. Másrészről pedig nem is volt bizalmas jó viszony a kutya meg az ember között. Az egyik rabszolgája volt a másiknak, sose kapott tőle egyéb cirógatást, mint az ostorszíz cirógatását és durva, fenyegető torokhangokat, amik a szíjat jósolták, így aztán a kutya nem is próbálta meg, hogy balsejtelmét az emberrel közölje. Nem érdekelte az ember dolga; magáért sóvárgott vissza a tűzhöz. Az ember azonban füttyentett, és az ostorszíz hangján beszélt neki, hát fogta magát, s a nyomába eredt.

Az ember harapott egy pofa bagót, és újabb borostyánkő-szakállt kezdett növesztetni. Párás lehelete rögtön fehérre porozta a bajuszát, szemöldökét és pilláit. A Henderson bal oldali ágában nem akadt annyi forrás, félórája már, hogy egynek se látna nyomát. S ekkor történt a baj. Olyan helyen, ahol semmi jel nem árulkodott, ahol a puha, szűz hó szilárd alapot ígért, beszakadt alatta. Nem mélyre. Lábszára közepéig vizezte be magát, míg kievickélt a biztos talajra.

Mérges lett, és balszerencsáját átkozta. Hatra remélt a táborba jutni a fiúkhoz, s most késlekedhet egy órát, mert tüzet kell raknia, hogy megszárástól lábbelijét. Parancsolóan szükséges ez ilyen alacsony hőmérsékleten - ezt tudta jól, a part felé indult és felkapaszkodott. Odafenn az apró fenyőfák tövével tenyésző bozótban az ár egész tűzifakészletet sodort össze, főként ágat és gallyat, de korhadó rönköket s finom, száraz, tavalyi fűvet is. Néhány nagyobb darabot egymásra dobott a hóban. Ez volt a tűzhely, s arra is szolgált, nehogy a láng belefúljon a hóba, amit máskülönben megolvasztana. A tüzet úgy gyújtotta meg, hogy a gyufát apró nyírkéregdarabkához tartotta, amit a zsebéből vett elő. Ez még jobban is ég, mint a papír. A tűzhelyhez vitte, s a fiatal lángot száraz fűcsomóval, a száraz gallyak aprajával táplálta.

Lassan és gonddal dolgozott, a fenyegető veszély világos tudatában. Fokozatosan, ahogy a láng lábra kapott, egyre nagyobb gallyakkal táplálta. Lekuporodott a hóba, úgy húzgálta ki az

ágakat a bozót sűrűjéből, s egyenest a lángra dobta. Tudta, nem szabad elrontania. Hetvenöt foknál zérus alatt az ember nem ronthatja el az első tűzrakási kísérletét, mikor vizes a lába. Ha száraz a lába, és el találja rontani, hát fut fél mérföldet az ösvényen, és helyreáll a vérkeringése. De vizes és fagyott láb vérkeringését nem lehet futással helyreállítani, ha mínusz hetvenöt fok van. Futhat az ember akárhogyan, a vizes láb csak annál jobban megfagy.

Mindezt tudta. A kénpataki öreg róka beszélt neki erről az ősön, s most azon volt, hogy megfogadja a tanácsát. Lába már érzéketlenné vált. A tűzrakáshoz le kellett vetnie a kesztyűjét, s ujjai gyorsan megbénultak. Az óránkénti négy mérföldes gyalogút megdolgoztatta a szívét, szivattyúztatta vele a vért testének felületére és minden végtagjába. De amint megállt, lelassult a szivattyúzás irama is. Az úr hidege lecsapott a földgolyó védtelen sarkára, és ő, ezen a védtelen parton lévén, a csapás egész súlyát érezte. Testében megdermedt tőle a vér. A vér eleven volt, akár a kutya, s mint az is, rejtőzött és takarodott volna a félelmes hideg elől. Az ember, amíg négy mérföldet gyalogolt óránként, akarva-akaratlan a felszínre szivattyúzta ezt a vért; de most elapadt, és a test rejtett zugaiba süllyedt. Elsőnek a végtagok érezték hiányát. A vizes láb és a csupasz ujjak fagytak leginkább, bár megfagyva nem voltak még. Fagyott az orr meg a pofacsont is, amint elhagyta a vér, egész testén dermedni kezdett a bőr.

De baj nincsen. Lábujjait, orrát és arcsontjait épp csak meglegyinti a fagy, hisz a tűz már nagy lánggal égni kezd. Ujjnyi vastag gallyakkal táplálta. Perc múlva már csuklóvastagságú ágat is dobhat rá, s akkor lehúzhatja a lábbelijét, s míg megszárad, a tűznél melegen tarthatja meztelen lábát, de persze előbb ledörzsöli hóval. A tűzrakás sikerült. Biztonságban van. Eszébe jutott a kénpataki tapasztalt öreg róka tanácsa, és elmosolyodott. Milyen komolyan mondta ki a szentenciát, hogy mínusz ötven alatt nem szabad egyedül útra kelni Klondikeban. Nos, hát itt van ő; vele megesett a baj; ő egyedül van; s lám, segített magán. Ezek az öregek, gondolta, némelyik akár a vénasszony. Nem kell más, mint hogy az embernek helyén legyen az esze, és kész. Aki férfi a talpán, az nyugodtan útra kelhet egyedül is. Meglepő volt azonban a hirtelenség, ahogy az arca és az orra megfagyott. És azt se hitte volna, hogy az ujjai ilyen hamar megbénuljanak. Mert megbénultak, alig tudta őket annyira hajlítani, hogy megfogjon egy ágat, s mintha nem is tartoznának hozzá. Mikor megérintett egy ágat, oda kellett néznie, hogy tartja-e vagy sem. Elromlott a huzal közte meg az ujjai között.

De mindez nem sokat számított. Pattogva, ropogva égett a tűz, és életet ígért minden táncoló lángja. Elkezdte kifűzni a mokasszinját. Jég vonta be; a vastag német harisnya olyan lett a lábszára közepéig, mintha páncéllemezből volna; a mokasszinzsinór pedig mint valami tűzvészben összegömbült és megcsomósodott acélpálca. Béna ujjaival ráncigálta egy darabig, de akkor, felismerve döreségét, a törét húzta elő.

Mielőtt azonban elvághatta volna a zsinórt, megtörtént a baj. Az ő hibája, vagy inkább vétké volt. Nem lett volna szabad a tüzet fenyőfa alá raknia. A szabadban kellett volna inkább. De hát egyszerűbb volt a bozótból előhúzni a tűzrevalót, és egyenesen a lángra dobni. A fa, amelyik alatt letelepedett, hóterhet tartott az ágain. Hetek óta nem fújt a szél, minden ágon tetézve állt a hó. Valahányszor kihúzott egy szál rőzsét, csekély lökést adott a fának - alig észrevehető lökést, már ami őt illeti, de elegendő nagyságú lökést, hogy a balesetet előidézzé. Fent a magasban az egyik ág elengedte terhét. Ez alábbhullt a következőkre, és azokat is megszabadította. A folyamat folytatódott, és kiterjedt az egész fára. Nőttön-nőtt, mint a lavina, figyelmeztetés nélkül lezúdult az emberre meg a tűzre, s megfojtotta a tüzet. Csak friss és kusza hótakaró látszott a helyén.

Megrettent. Olyan volt ez, mintha a halálos ítéletét hallgatta volna végig. Egy pillanatig ült, és arra a helyre bámult, ahol a tűz égett. Aztán nagyon nyugodt lett. Talán a kénpataki embernek igaza volt. Volna csak útitársa, nem lenne bajban most.

Az megrakhatná a tüzet. Hát most neki kell újra megraknia a tüzet, s másodszorra nem szabad hibáznia. Ha sikerül is, nagyon valószínű, hogy néhány lábujja odatesz. A lába már jócskán megfagyhatott eddig, s némi időbe még beletelik, amíg a második tűzzel elkészül.

Ez motoszkált a fejében, de nem üldögélt, és nem rágódott rajta. Egész idő alatt, amíg ez eszébe ötlött, serényen foglalatzkodott. Új fészket készített a tűznek, ezúttal a szabadban, távol minden csalóka fától, amely kiolthatná. Aztán száraz fűvet és apró gallyat szedett a partra vetett hordalékból. Ujjait nem bírta összezárni, hogy megfogja, de marékkaival is tudott szedni. Ilyen módon sok rothadó ágat és zöld mohát kapart elő, ami alkalmatlan ugyan, de hát más választása nem volt. Módszeresen dolgozott, s még vastagabb rőzsét is szedett egy rakással, hogy legyen, mikor a tűz erőre kap. És mindezek alatt a kutya ült és figyelte, szemében áhítatos sóvárgás, mert a tűzcsinálót látta az emberben, és a tűz késlekedett.

Mikor együtt volt minden, zsebébe nyúlt újabb nyírkéregdarabkáért. Tudta, a darabka ott van, s bár ujjá nem érzékelte, de hallotta a kéreg zörgő súrlódását, ahogy kapirgált utána. Hiába erőlködött, megfogni nem volt képes. S ezalatt tudatában élt a bizonyosság, hogy lába percről percre fagy. Ez a bizonyosság vakrémületet keltett benne, de leküzdötte, és higgadt maradt. Fogai segítségével felhúzta kesztyűjét, és karjával csépelni kezdett ide-oda, mindkét kezét teljes erejéből az oldalához csapva. Csinálta ülve, majd fel is állt hozzá; miközben a kutya a hóban ült, bozontos farkasfarkát melegen mellső lábai köré csavarta, éles farkasfülét figyelmesen hegyezte, s így leste az embert. És azt, amint csapkodott és csépelte karjával, az irigység hulláma öntötte el, ahogy erre a teremtményre nézett, amelynek természetes öltözete meleget és biztonságot ad. Némi idő múltán az érzékelés első távoli jeladásait tapasztalta ujjában. A gyenge bizsergés erősödött, és gyötrelmes, szúró fájdalomba ment át, de ezt meglepéssel üdvözölte. Jobb kezéről lehúzta a kesztyűt, és előszedte a nyírfakérget. A csupasz ujjak azonnal bénulni kezdtek megint. Ezután a kénesyufa-csomagot kotorta elő. Ujjait azonban a szörnyű hideg máris érzéketlenné dermesztette. Míg azon erőlködött, hogy egy gyufaszálat kihalásson a többi közül, az egész csomag a hóba hullt. Megkísérelte felcsípni a hóból, de nem sikerült. A halott ujjak se fogni, se markolni nem tudtak. Nagy gonddal járt el. Fagyott lába, arca és orra gondolatát kiúzta a fejéből és teljes figyelmét a gyufára összpontosította. Figyelte - a látás képességét alkalmazva a tapintás helyett -, ujjai mikor kerülnek a csomag köré, s akkor összezárta őket - azaz össze akarta zárni őket, de mivel megszakadt az összekötetés, az ujjak nem engedelmessé váltak. Jobb kezét erre kesztyűjébe dugta, és a térdéhez csapdosta vadul. Azután két kesztyűs kezével felkapirgálta, nagy csomó hóval együtt, a gyufát az ölébe. De ezzel még nem jutott semmire. Némi mesterkedéssel sikerült a gyufacsomagot két kesztyűs csuklója közé fogni. Ilyen módon a szájához vitte. Pattogott és ropogott a jég, mikor kegyetlen erőfeszítés árán kinyitotta a száját. Alsó állkapcsát hátravonta, felső ajkát elhúzta az útból, és felső fogaival turkálta a csomagot, hogy kiszedhessen egy szálat belőle. Ez sikerült is, az ölébe pottyantotta. Nem jutott vele semmire. Nem bírta felszedni. De kifundált egy módszert. A fogai közé kaparintotta, és a lábához kezdte dörzsölni. Hús dörzsölő mozdulat kellett, míg eredményre jutott. Amint fellángolt, fogai a nyírkéreghez tartotta. Az égő kénkö füstje azonban felhatolt az orrába és a tüdejébe, s görcsös köhögésre ingerelte. A gyufa a hóba hullt és kilobbant.

A kénpataki cimborának igaza volt, gondolta már-már kétségbeesetten. Mínusz ötven alatt az ember ne keljen útra egyedül. Csapkodta a kezét, de nem sikerült feltámasztania az érzékelést. Foga segítségével hirtelen lerántotta a kesztyűjét mindkét kezéről. A két tenyere közé fogta az egész gyufacsomagot. Karizmai, nem lévén fagyottak, szoroson összenyomták a két csuklót a csomagon. Akkor a lábához dörzsölte az egészet. Felcsapott a láng, egyszerre hetven kén

gyufából. Nem fújt a szél, nem olthatta el. A fejét félretartotta, hogy meneküljön a fojtó lángtól, s a nyírfakéreghez nyomta a lobogó csomagot, így tartván, érzés támadt a kezében. A húsa égett. Érezte a szagát. Bent a mélyben valahol fájdtotta is. Az érzés gyötrelemmé nőtt, majd kínná. De állta és tartotta a lángot ügyetlenül a kéreg alá, amely nem akart felizzani, mivel útban volt a saját égő keze, s jórészt elnyelte a lángot. Végül, mikor már nem bírta tovább, szétrántotta két kezét. A lángoló gyufák sercegve hulltak a hóba, de a nyírkéreg égett. Száraz fűvet és vékony gallyat rakott a lángra. Megfogni és válogatni nem tudta, mivel csak csuklóival dolgozhatott. Apró rothadt fadarabok és zöld mohák ragadtak az ágakon, ezeket fogaival harapdálta le, amennyire tudta. Óvatosan és ügyetlenül dédelgette a tüzet. Életet jelent, nem szabad elvesznie. A vér lefutott a teste felszínéről, s ettől most dideregni kezdett, és még ügyetlenebbé vált. Nagy cafat zöld mohát ejtett pontosan az apró lángra. Ujjaival próbálta elpiszkálgatni, de teste remegésétől túl nagy mozdulatot talált tenni, s szétkotorta a kis tűz magját, az égő fűszálak, gallyacskák elváltak és szétszóródtak. Megkísérelte újra összekaparni őket, de mozdulatainak merevsége ellenére a remegés elhatalmasodott rajta, s a gallyak reménytelenül szétzilálódtak. Egy-egy utolsó füstpamatot pöffentve sorra kialudtak. A tűzcsináló kudarcot vallott. Ahogy fásultan körütekintett, pillantása a kutyára tévedt. Ott ült a tűz romjain túl a hóban, és nyugtalan, gyanakvó mozdulatokat tett, hol egyik, hol másik mellső lábát könnyedén megemelve, testsúlyát egyikről a másikra billentve, mohó várakozással.

A kutya látványa vad ötletet juttatott eszébe. Emlékezett egy történetre: valakit elkapott a hóvihár, mire megölt egy bikát, belemászott a tetembe, s megmenekült. Megöli a kutyát, és beledugja kezét a meleg testbe, míg a benuulás ki nem megy belőle. Akkor rak majd egy másik tüzet. Beszél a kutyának, hívta magához, de hangjában a félelem különös felhangja csengett, s ez megijesztette az állatot, amely még sose hallotta így szólni az embert. Valami baj lehet; gyanakvó természete veszélyt jelzett - nem tudta, miféle veszélyt, de valahol, valahogyan bal-sejtelem támadt benne az emberrel kapcsolatban. Lesunyta fülét az ember hangjára, és türelmetlen, gyanakvó mozdulata, mellső lábának emelgetése és váltogatása határozottabb lett; de nem ment oda az emberhez. Az négykézlábra ereszkedett, és mászni kezdett a kutya felé. Ez a szokatlan testhelyzet megint gyanút keltett, s az állat csodálkozva eloldalgott.

Az ember egy pillanatra felült a hóban, és nyugalmat kényszerített magára. Foggal felhúzta kesztyűjét, és felállt. Előbb le kellett néznie, hogy meggyőződjék, valóban áll-e a talpán, mert lábának érzéketlensége elvágta minden kapcsolatát a földdel. Már pusztán álló testhelyzete kezdte eloszlatni a kutya gyanakvását; s mikor ellentmondást nem tűrően megszólalt, s az ostorszív pattogott a hangjában, a kutya ismét megszokott alattvalói hűségét tanúsította, és odament hozzá. Amint elérhető távolba ért, az ember elvesztette önuralmát. Karja a kutya felé lendült, s ekkor őszinte megdöbbenéssel fedezte fel, hogy a keze fogni nem tud, és nem képes sem irányítani, sem érzékelni az ujjait. Egy pillanatra kiment a fejéből, hogy meg vannak fagyva, s fagynak egyre jobban. Mindez sebesen történt, s még mielőtt az állat elugorhatott volna, átölelte a testét. Leült a hóba, s így tartotta a vicsorgó, morgó, panaszosan szűkülő, küszködő kutyát.

Ez volt minden, amit tenni tudott, átkulcsolva tartani karjában a kutya testét, és ülni a hóban. Felismerte, hogy nem bírja megölni a kutyát. Nincs mód megtenni. Suta kezével se kihúzni, se fogni nem tudja a kését, és megfojtani se bírja az állatot. Elengedte hát, a kutya vadul menekült, lába közé húzott farkkal és egyre vicsorogva. Úgy százméternyire lelassított, és kíváncsian nézegette őt, figyelmesen hegyezve a fülét. Az ember lenézett a kezére, hogy a helyét megállapítsa, s a karja végén csüngve találta. Megdöbbenett, hogy a szemét kell igénybe venni, ha meg akarja tudni, hol a keze. Csapkodni kezdett a karjával előre-hátra, kesztyűs kezét az oldalához verte. Öt percig gyakorolta ezt vadul, s a szíve már elég vért szivattyúzott a felszínre, hogy elálljon a remegése. De kezében nem támadt fel az élet. Az volt

az érzése, hogy mint a súly, lóg a karja végén, de mikor meg akarta emelni a súlyt, nem találta.

Tompa és szorongató halálfélelem lett úrrá rajta. Ez a félelem hamar dermesztővé vált, amint rájött, már nem arról van szó, hogy kezén és lábán lefagynak az ujjak, vagy hogy elveszíti a kezét és a lábát, hanem életről-halálról van szó, s az esélyek ellene vannak. Ettől pánik fogta el, sarkon fordult, és elkezdett rohanni felfelé a patakmederben a régi, halvány csapáson. A kutya csatlakozott, és lépést tartott vele. Vakon, céltalanul rohant, olyan félelemben, amelyet nem ismert soha életében. Lassanként, amint gázolt és evickélt a hóban, kezdte újra látni a dolgokat: a patak partjait, a fatorlaszokat, a kopasz nyárfákat meg az eget. A rohanástól magához tért. Remegése megszűnt. Talán ha továbbrohan, a lába is felenged; és végső soron, ha elég sokat rohan, eléri a tábort és a fiúkat. Minden bizonnyal elveszti néhány ujját kezén-lábán, s egy darabot az arcából is; de a fiúk majd gondjaikba veszik, és megmentik a többit, mikor odaér. És ugyanekkor egy másik gondolat is lappangott a fejében, s az azt mondta, hogy sose éri el a tábort és a fiúkat; hogy túlságosan messze van, hogy a fagynak már nagy előnye van, s hogy rövidesen merev lesz és halott. Ezt a gondolatot háttérbe szorította, és nem vette figyelembe, de az olykor mégis előtolakodott, és meghallgatást követelt, ő azonban elnyomta, és megpróbált másra gondolni.

Meglepte, hogy egyáltalán futni tud ilyen fagyott lábbal, hogy nem is érinti a földet, s viszi a teste súlyát. Úgy tetszett, suhan a felszín felett, s nem is érintkezik a földdel. Valahol egyszer látott egy szárnyas Mercuriust, s átvillant rajta, vajon Mercurius azt érezte-e, amit ő, amikor suhant a föld felett.

Elképzelése, hogy elfut a táborig, a fiúkig, egyben hibázott: kitartása nem volt hozzá. Többször elbotlott, a végén már tántorgott, összeroskadt és elterült. Mikor fel próbált kelní, nem bírta. Ülnie s pihennie kell, így döntött, s aztán csupán lépkedni fog, úgy megy tovább. Míg ült, és kapkodó lélegzete lecsendesült, arra lett figyelmes, hogy felmelegedett, és kellemesen érzi magát. Nem reszketett, és úgy tűnt fel, mellkasát és törzsét langymelegség járja át. Azonban ha orrához vagy arcához ért, még most sem érzett semmit. Nem engedtek fel a rohanásban. A keze meg a lába se engedne fel. Aztán az a gondolat ötlött fel benne, hogy testén biztosan tovább is terjed a fagyás. Ezt a gondolatot igyekezett elűzni, hogy elfelejtse, s másra gondoljon; érezte a pánikot, amit keltett benne, és félt a pániktól. A gondolat azonban tolakodott és csökönyskődött, míg végül tökéletesen megfagyott teste látomásait vetítette elé. Ez sok volt; újabb vad rohanás következett az ösvény hosszában. Egy ízben lépésre lassított, de a terjedő fagyás képe megint rohanásra ösztökélte.

És a kutya mindvégig vele rohan, a sarkában. Mikor másodszor bukott fel, mellső lába köré csavart farkával leült, és szembenézett vele, kíváncsi mohósággal és figyelemmel. Az állat melege és biztonsága feldühítette, s átkozni kezdte, míg az alázatosan lesunyta a fülét. Ezúttal a didergés sokkal hamarabb jött rá az emberre. Küzdelme vesztésre állt. A fagyás mindenfelől kúszott befelé a testébe. Ez a gondolat tovább hajszolta, de harminc métert sem futott, mikor megtántorodott, és egész hosszában elvágódott. Az utolsó rémülete volt ez. Mikor lélegzete és rémülete lecsillapult, felült, és arra gondolt, hogy méltósággal várja be a halált. Ez a szándék azonban nem egészen így jelentkezett benne. Az volt a véleménye, hogy bohócot csinált magából, mikor itt körbeszaladgált, mint valami lefejezett csirke - ez a hasonlat jutott eszébe. Nos, ha elkerülhetetlenül meg kell mindenképp fagynia, hát megteheti tisztességgel is. Ezzel az újonnan szerzett lelki megbékéléssel együtt jelentkeztek az álmoság első tünetei. Jó ötlet, gondolta, átaludni a halált. Akár ha bevesz az ember egy altatót. Megfagyni nem olyan félelmetes, mint hiszik. Csúnyább halálnem is akad szép számmal.

Elképzelte a fiúkat, ahogy másnap megtalálják a testét. Egyszerre közöttük találta magát, amint jönnek végig az ösvényen, s keresik őt. És, még folyvást velük, a szánnyom egyik

fordulójánál saját magára bukkan, amint ott hever a hóban. Nem tartozott többé önmagához, kívül önmagán, a fiúk között állt, és nézte magát a hóban. Bizony hideg van, gondolta. Ha visszamegy az Államokba, elmondhatja a népeknek, mi az igazi hideg. Erről a látomásról a kénpataki emberre váltott. Tisztán látta, hogy melegben és kényelemben ül s pipázik.

- Igazad volt, öreg cimbora; igazad volt - motyogta az ember a kénpataki öregnek.

Akkor aztán életének, úgy tetszett, legkellemesebb és legüdítőbb álmába merült. A kutya nézte, és várákozva ült. A rövid nap hosszadalmas, lassú alkonyatba hajlott. Semmi jele nem látszott, hogy tűz készülne, és különben is, a kutya nem tudott visszaemlékezni, hogy valaha látott volna embert ilyen soká a hóban ülni tűz nélkül. Ahogy alkonyodott, a tűz utáni sóvár vágyakozás egészen hatalmába kerítette, s mellső lábait szaporán emelgetve és váltogatva, panaszosan szűkölni kezdett, aztán lesunyta fülét, mert az ember korholó szavát leste. Az ember azonban néma maradt. Később a kutya hangosan felvonított. Még később pedig odakúszott az ember közelébe, és ekkor elkapta a halál szagát. A szőre felborzolódott tőle, és elhátrált. Még ott bizonytalankodott rövid ideig, s vonított a csillagok alatt, amelyek táncoltak, szökelltek és fényesen szikráztak a fagyos égen. Akkor megfordult, és elügetett az ösvényen a tábor irányába, amelyet ismert, s amerre a többi ételadót és tűzcsinálót tudta.

Vajda Miklós fordítása